

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Роман Ткаченко
Доктор філологічних наук
Національний авіаційний університет
м. Київ

УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Англійський художник і мислитель XVIII століття В.Хогарт писав, що одноманітність знуджує і втомлює, різноманітність може спантеличувати і лякати. З естетичного погляду, найбільш прийнятною для людини є організована різноманітність. Очевидно, тут маємо ніщо інше, як варіант ідеї Протагора про людину як міру всіх речей. Для сучасного індивіда, який знаходиться поміж Сциллою уніфікації і Харибдою чистої функціональності шляхом розпаду самості, ці думки залишаються актуальними. Більше того, естетичний підхід у сенсі домірності може бути порядком (мимоволі згадуєш слова російського класика) і людини, і світу. Отож, з нашого погляду, проблема ідентичності пов'язана — ні більше, ні менше — з проблемою виживання людства і збереження людського в людині.

У середині XX століття О.Довженко зазначив (це запис у щоденнику), що сучасна людина вибирає між морем і криницею. Інтуїтивно геніальний митець прочув те, що Ю.Габермас сформулює як співвідношення “горизонтальної” (соціальної) ідентичності та “вертикальної” (особистісної) або іншими словами конструктивістської та есенціалістської, геополітичної та у згоді з культуро- і хронополітикою, між крайнощами уніфікації та індивідуалізації, з одного боку, та організованою різноманітністю, з другого. Вертикальний вимір — це вісь часу, історії, культури, нації, самості; горизонтальний — комунікативних зв'язків, повсякденної прагматики, раціональності. Національний первень запезпечує культурі різноманітність і є необхідною умовою її виживання. Однак людство не може відмовитись і від поступу в матеріальній культурі, від цивілізаційного розвитку.

За словами відомого українського філософа С.Кримського, особистість утверджується як у предметній діяльності, так і у знаковій, причому без останньої людина не відбудеться як така. Тому “найважливішим засобом збереження національної самоідентифікації є розвиток культури. Бо саме культура розвиває особистість людини, формує людей, нові покоління. І в напрямі саме культури проходить головна магістраль національної ідентифікації” [1].

У духовному житті українців рідна література здавна відігравала особливу роль. “Як в нації нема вождів, тоді вожді її — поети”, - висловився з цього приводу Є.Маланюк. Найбільшого українського поета Т.Шевченка традиційно вважають “батьком нації”. М.Грушевський, як відомо, у присвяті до своєї фундаментальної “Історії української літератури” побажав українському народові стати таким же великим у ділі, яким він проявив себе у слові. Можливо, тому до кінця XVIII століття українська література переймалась релігійністю як життєвою настановою, а надалі була загалом далекою від “чистого мистецтва”, виявляла ознаки тенденційності й публіцистичності. Класичне українське письменство, а значною мірою і новітнє, міцно закорінені у побут, історію, соціальну структуру її базового етносу. Їй властиві ті ж самі світоглядні риси, що й українській філософії: антеїзм, екзистенціальність, кордоцентризм, демократичний характер.

Антеїзм виявився у прихильності до селянської тематики і у своєрідному, “внутрішньому” її потрактуванні. Екзистенціальність мала місце у спрямованості на соціальну чи моральну проблематику на протигагу філософській чи естетській. Натомість суто український кордоцентризм (тобто перевага “істин серця” над “істинами розуму”) заявив про себе навіть у повісті київського хірурга, росіянина М.Амосова. До того ж українська література XIX — XX століть майже завжди вирізнялась щирою прихильністю до представників простолюду, не зупиняючись подекуди перед їхньою ідеалізацією. У цих загалом позитивних рис є свій гандж: тематична і жанрова неповнота як наслідок слабкої структурної диференціації україномовної спільноти.

Усі ці риси української літератури сигналізують про цінності традиційного хліборобського суспільства. Це не означає, що наше письменство було винятково таким. Адже українська література знала і естетизм М.Вороного, і урбанізм В.Підмогильного, і авангардизм М.Семенка, і космополітизм Г.Сковороди. Однак через низку об'єктивних і суб'єктивних причин вона в цілому залишалась традиційною майже до кінця XX століття. Невипадково школярі у відповідь на запитання про улюблених чи відомих українських письменників згадують насамперед наших класиків XIX — початку XX століття.

Отож, українська література до останнього часу прищеплювала своїм читачам передовсім традиційні цінності. Як чинник національної ідентифікації вона сприяє самототожності в есенціалістському ключі, на протигагу конструктивістському. Хліборобські чесноти не надто пасують до світогляду новітніх

“кочівників”-глобтроттерів. І все ж не поспішаймо зі звинуваченнями у відсталості. Майже сто років тому М.Хвильовий оголосив Європі “азіятський ренесанс”, що нібито почнеться з України. Як відомо, той ренесанс обернувся “розстріляним відродженням”. Схоже, історія дає тепер Україні ще один шанс. І, можливо, вже посткапіталістичній Європі стануть цікавими повному прочитані Тарас Шевченко і Панас Мирний.

Література

1. Кримський С. Як Україні зберегти свою ідентичність та одночасно не закритися від іншого світу? // День. - 2000. - 11 жовтня. - С. 4.